

ASSESSMENT OF THE READINESS FOR ACTION OF DIFFERENT TARGET GROUPS IN THE EVENT OF NATURAL OR MAN-MADE DISASTERS²²

Assoc. Prof. Plamen Manev, PhD

Department of Heat, Hydraulics and Environmental Engineering,

“Angel Kanchev” University of Ruse

Phone: +359 82 888 485

E-mail: pmanev@uni-ruse.bg

Abstract: *The attitudes, preparation and readiness of various target groups from the cross-border region of Ruse - Giurgiu to respond to natural and/or man-made disasters, accidents and catastrophes are studied in this paper. The analysis was carried out within the framework of the project "Partnerships for overcoming disasters for a secure region", e-MS code: ROBG-427 by the survey method (voluntary and anonymous) and aims to establish the capacity of one of the interested parties, in this case - of the representatives of the local communities.*

The assessment was made on the basis of the results of a specially developed online questionnaire (survey) in two languages - Romanian and Bulgarian. The inquiry was conducted in a time range lasting one month - from 10.09.2022 to 10.10.2022 in the territorial scope of the Ruse District and the Giurgiu County. The obtained data were entered into tables, and the Microsoft Excel product was used for their analysis, processing and visualization in graphic form.

Keywords: *Natural and man-made disasters, civil protection, attitudes, preparation and readiness, volunteers, spontaneous volunteers.*

ВЪВЕДЕНИЕ

През последните няколко години се наблюдава значителна динамика по отношение на промените в заобикалящата ни среда, както в геополитически, така и в социално-икономически аспект. Част от събитията, които формират тези тенденции са приключилата Covid пандемия; глобалната рецесия на водещите икономики, съпроводена с интензивни и повсеместни инфлационни процеси; необяснимите от гледна точка на здравия разум военни конфликти, пораждащи хуманитарни и бежански кризи и предизвикващи засилен мигрантски натиск, включително по границите ни; терористичните атентати и свързаните с тях заложнически кризи; климатичните и природни катаклизми, причинените от човешка дейност бедствия, аварии, катастрофи и т.н.

Общото между тези събития е, че пораждаат елемент на несигурност (Бурджиев, С. Д., Г. Георгиев, 2012) и оказват неблагоприятно въздействие върху всички сфери на общественото развитие. Без съмнение, съвременното общество е изправено пред редица предизвикателства от най-различен характер, за преодоляването на които се изискват адекватни управленски решения, подкрепени с комплекс от подходящи мерки и последващ мониторинг (Георгиев, Г., С. Бурджиев, 2013^{a, b, c}). Ето защо устойчивостта на дадена общност, изразяваща се в готовност за реакция и повишаването на капацитета на представителите ѝ за действие в случай на настъпване на неблагоприятни събития е от съществена важност (Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018 - 2030 г.). Това дава основание с голяма степен на точност устойчивостта да бъде дефинирана като компонент от националната сигурност, а опитът за оценка с помощта на иновативни подходи и набор от критерии е изключително актуален.

²² Докладът е представен на Научната сесия на Секция „Екология и опазване на околната среда“ на 27 октомври 2023 г. с оригинално заглавие на български език: ОЦЕНКА НА ГОТОВНОСТТА ЗА ДЕЙСТВИЕ НА РАЗЛИЧНИ ЦЕЛЕВИ ГРУПИ ПРИ ВЪЗНИКВАНЕ НА ПРИРОДНИ ИЛИ ПРИЧИНЕНИ ОТ ЧОВЕКА БЕДСТВИЯ

Целта на настоящата разработка е да бъдат изследвани нагласите, подготовката за превенция и готовността за реакция на различни целеви групи от трансграничния регион Русе – Гюргево при възникване на природни и/или причинени от човека бедствия, аварии и катастрофи, както и за необходимостта от последващи мерки за възстановяване на потенциални щети.

За изпълнението и е необходимо да се решат следните задачи:

- да се проведе анкетно количествено онлайн проучване без зададени квоти и подбор с цел достатъчно покритие на целевите групи;
- да се обработят и анализират резултатите от допитването, като се установят степента на подготвеност и нагласите за проява на доброволчество;
- да се оцени готовността за реакция и подготовката за действие при възникване и разпространение на природни и/или причинени от човека бедствия.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Анкетно проучване

За нуждите на настоящото изследване е проведена доброволна анонимна онлайн анкета под формата на количествено проучване, без зададени квоти и подбор с цел обхващане на мненията на напълно произволна, но достатъчна извадка от състава на целевите групи. Използваният инструмент е Гугъл формуляр (Google Forms), разработен и във вариант на румънски език, от където е формирана извадка от мненията на 76 души – 64 български и 12 румънски граждани.

Запитването е проведено в териториалния обхват на трансграничния регион Област Русе – Окръг Гюргево и е осъществено за период от един месец от 10.09.2022 г. до 10.10.2022 г. в рамките на изпълнението на дейности по проект „Партньорства за преодоляване на бедствия за сигурен регион“ по Програма Interreg V-A Румъния-България. В контекста на тематиката, засегната в проекта, акцентът е поставен върху превенцията и управлението на горски и/или полски пожари. Ето защо въпросите, включени в анкетната карта имат отношение именно към тази сфера и са обособени в няколко типа, като за удобство на анкетираните няма такива с отворен отговор.

Етапите, през които се преминава в процеса на създаване на анкетната карта са следните: разработване на методика; изработване на въпросник; последващо валидиране на разработените методика и въпросник; техническа организация и разпространение на въпросника и провеждане на допитването.

Въпросите от първия тип правят разрез на профила на респондента и включват информация за пол, възраст, държава, област, община и населено място.

Чрез втория тип въпроси се черпи информация относно познанията на анкетираните за степента на възможните рискове в рамките на населеното място (горски пожари или други природни и предизвикани от човека бедствия), познания за наличието на „План за защита при бедствия“, познания за реда и начина за взаимодействие между различните съставни части на Единната Спасителна Система (ЕСС) в такива ситуации.

Третия тип въпроси отчита нагласите на респондентите за потенциални участия в обучителни и/или разяснителни мероприятия във връзка с превенция или реакция при бедствия, разпространение на горски/полски пожари и др. Застъпена е и самооценката за подготвеността за собствена и на семейството защита в случай на възникване на катаклизми в обхвата на мястото, в което живее респондента.

Четвъртия тип въпроси осветлява значението на доброволците (Бурджиев, С., Г. Георгиев, 2021) в случай на възникване и реализиране на бедствия, познанията за механизмите на реагиране на доброволческите формирования и мероприятията по ликвидиране на последствията, нагласите за повишаване на подготвеността (теоретични знания и практически умения) с отчитане и на натрупания опит от предишни участия под каквато и да е форма на доброволчество.

С помощта на петия тип въпроси се търсят отговори относно популяризирането на потенциалното участие в доброволчески дейности, свързани с преодоляване на последствията и минимизиране на щетите в резултат от нежелано събитие. Установяват се нормативните пречки за участие като доброволец и се търсят възможните стимули за привличане на граждани за извършване на доброволчески дейности при възникване на необходимост.

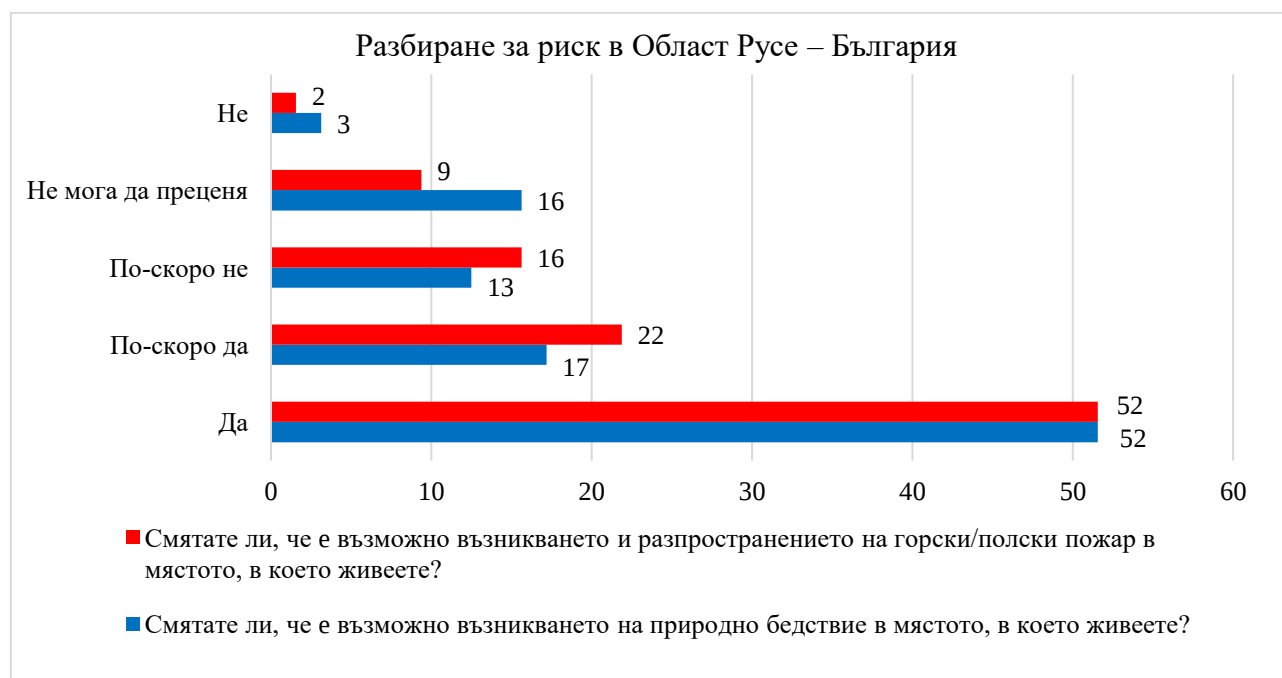
За да се получи по-ясен и детайлен разрез на резултатите от изследването е избрана пет степенна скала, чрез която да се избегнат поляризираните отговори, разположени в двата й края, като по този начин да се даде възможност на широк кръг от целеви групи да отговорят възможно най-коректно и свободно. За още по-плавен преход е предвидена и възможността за повече от един отговор на някои от запитванията.

След приключване на онлайн допитването, данните са въведени в таблици, за анализа и обработка на които, както и за визуализиране в графичен вид е използван продуктът Microsoft Excel.

Анализ на резултатите от проучването

Възрастовия профил на анкетираните представители от Област Русе варира в широк диапазон, разпределен на шест десетгодишни периода, от които с най-малко представителство са участниците на възраст между 50-59 и над 60 години с дялове от съответно 4 и 5 %, следвани от участници на възраст под 20 години с 8 %. Участниците на възраст 20-29 години заемат 50 % от всички анкетирани, следвани от възрастовите групи на 40-49 години (19 %) и 30-39 години (14 %). При анкетираните на територията на Окръг Гюргево участници най-голям е дялът на респондентите на възраст 40-49 години с 58 %, следвани от представителите на групата от 50-59 години, съставляващи 25 % и над 60 години със 17 %. Няма анкетирани във възрастовият диапазон 30-39 години.

На въпросите относно познанията за възможните рискове за населеното място (от горски пожари или други природни и предизвикани от човека бедствия), възникването и разпространението на горски/полски пожар, потенциалните заплахи за региона, по-голямата част от анкетираните в Област Русе отговарят с „Да“ или „По-скоро да“ – фиг. 1.

Фиг. 1. Разбиране за риск (в %) в териториалния обхват на Област Русе – България

На същите въпроси при проведеното запитване за Окръг Гюргево, процентът на положителните отговори е близък до този в Област Русе, като прави впечатление, че липсват отговори „Не мога да преценя“, както и значително повече отговори с „Не“. Това е предпоставка за заключение за по добра информираност на населението в този регион, както и за възможна добра превенция по отношение на природни бедствия – фиг. 2.

Фиг. 2. Разбиране за риск (в %) в териториалния обхват на Окръг Гюргево – Румъния

На въпросите от групата, свързана с познаване на потенциалните заплахи, обхванати в сега действащия в конкретното населено място План за защита при бедствия и информираността за реда и начина на взаимодействие между съставните части на ЕСС, анкетираните от Област Русе не отговарят еднозначно - фиг. 3.

Фиг. 3. Степен на информираност (в %) за ролята на отговорните институции в случай на природни и предизвикани от човека бедствия в Област Русе

Впечатление прави и високият процент анкетираните, които не могат да дадат отговор в нито един от полюсите за Окръг Гюргево, както и липсата на отговор „Не мога да преценя“ - фиг. 4.

Фиг. 4. Степен на информираност (в %) за ролята на отговорните институции в случай на природни и предизвикани от човека бедствия в Окръг Гюргево

При анализиране на получените резултати от анкетата по отношение на обученията във връзка с превенция или реакция при бедствия или горски пожари се установи, че всички респонденти са преминавали различно по вид, форма и задълбоченост обучение, като прави впечатление и сравнително високият процент от респонденти с подготовка на високо ниво. На графиките са визуализирани резултатите от анкетата като по вертикала са разположени процентното съдържание на отговорите, а по хоризонтала е нивото за подготовка, като значението е по скалата от 1 до 5, където 1 е най-ниско задълбочаване а 5 най-задълбочено обучение. На фиг. 5 са представени резултатите от анкетираните в Област Русе, а на фиг. 6 - резултатите на респондентите от Окръг Гюргево.

На въпрос от анкетата „Смятате ли, че сте подготвен да защитите себе си и семейството си в случай на възникване на бедствия в обхвата на мястото, в което живеете?“ е очевиден по-високият процент на увереност, който вероятно се дължи на познаване на съществуващите рискове в региона, както и преминалите в различна степен обучения. Не липсват и скептичните отговори на анкетираните. Резултатите от отговорите на анкетираните на поставения въпрос са обобщени в табл. 1.

Таблица 1. Самооценка (в %) за подготвеност за собствената и на семейството защита

Смятате ли, че сте подготвен да защитите себе си и семейството си в случай на възникване на бедствия в обхвата на мястото, в което живеете?		
	Област Русе	Окръг Гюргево
Да	27 %	25 %
По-скоро да	33 %	17 %
По-скоро не	15 %	25 %
Не мога да преценя	17 %	25 %
Не	8 %	8 %

Фиг. 5. Участие (в %) в различни по вид, форма и степен на задълбоченост обучителни и/или разяснителни мероприятия във връзка с превенция или реакция при природни и предизвикани от човека бедствия в Област Русе

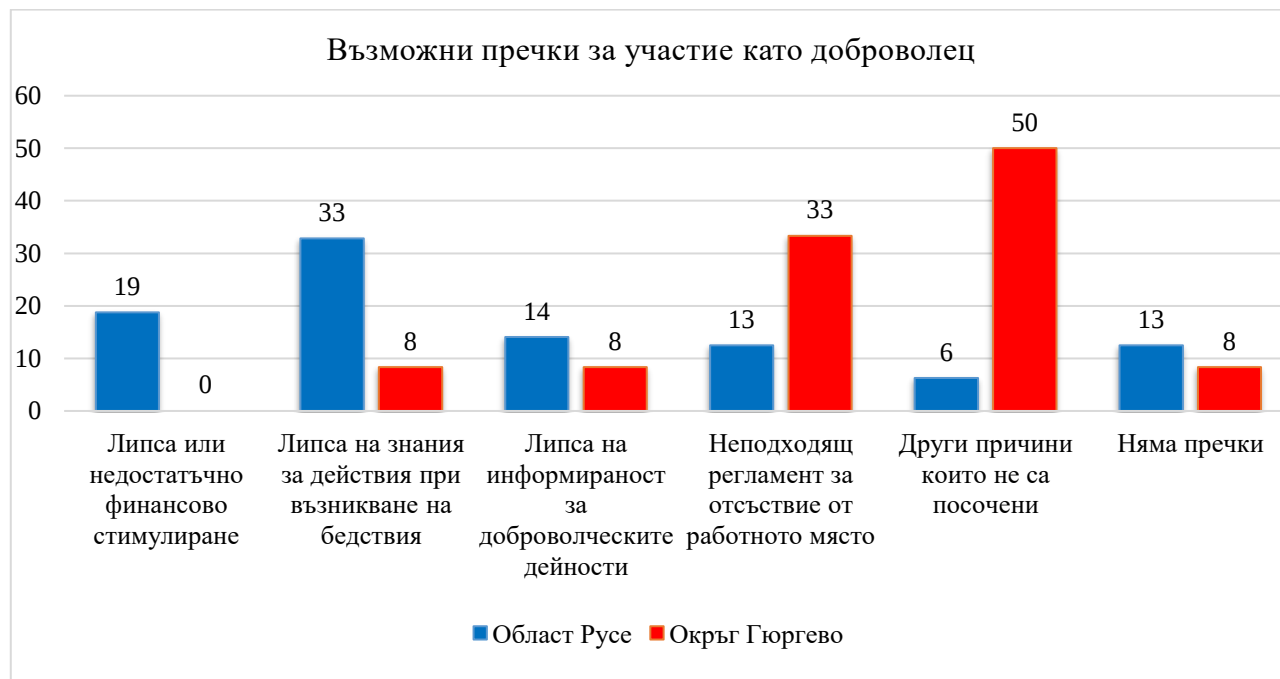
Фиг. 6. Участие (в %) в различни по вид, форма и степен на задълбоченост обучителни и/или разяснителни мероприятия във връзка с превенция или реакция при природни и предизвикани от човека бедствия в Окръг Гюргево

Относно типа въпроси, имащи отношение към значението на доброволството, се установи ясно изразена тенденция - и в двата изследвани региона се отдава изключително голямо значение на доброволните формирования в случаи на различни природни и предизвикани от човека бедствия. Независимо от това, близо половината от отговорите на въпроса за пряко лично участие в доброволчески мисии са категорично отрицателни. Това логически би могло да се обясни или с наличие на обективни възпрепятстващи причини, или с добра превенция, пълна обезпеченост и достатъчно насищане с професионални формирования, което не налага непременно участие на доброволци.

Други възможни причини за ниският процент на участвали в някаква мисия под каквато и да е форма на доброволчество е липса на готовност за участие, недостатъчна подготовка, слабо популяризиране на начините за включване в доброволни формирования или нормативни и/или административни спънки. Независимо от това, висок процент от анкетираните и от двете страни на река Дунав заявяват желанието и готовността си за потенциално доброволно участие при необходимост от реакция и ликвидиране на последствията, което навежда на мисълта за недостатъчното популяризиране на начините за участие в доброволчески дейности и пропуски в нормативната база, формираща правната рамка.

В процеса на търсене на други възможни пречки или начини за стимулиране на доброволното участие в анкетата е застъпен въпрос с финансово и/или друго материално стимулиране. От отговорите на участниците в анкетата е видно сравнително равномерното им разпределение, с липса на еднозначен отговор, от което може да се направи заключение, че не винаги това би била основната причина, но би могло да привлече допълнителен ресурс от желаещи за участие в доброволни формирования ().

За да бъдат оценени по степен на важност всички обхванати от анкетата възможни пречки за активно включване в доброволчески дейности при основните трудности, пред които са изправени, в анкетата е включен обобщаващ въпрос „Какво би ви попречило да участвате като доброволец?“. При попълването му е предоставена възможност за няколко отговора, като целта е да се получи възможно най-обективна оценка, която е визуализирана графично на фиг. 7. Резултатите получени от отговорите на този въпрос не са еднозначни, а сравнително равномерно разпределени.

Фиг. 7. Възможни пречки (в %) за потенциално участие на заинтересованите в доброволчески мисии и инициативи

Оценка на степента на готовност и подготовката за реакция

Настоящото изследване обхваща мненията на голяма част от анкетираните представители на различните целеви групи, при анализа на резултатите от които могат да се направят редица изводи по отношение на степента на готовност за реакция и нивото на подготовката за действие при възникване и разпространение на природни и/или причинени от човека бедствия.

В изследваната съвкупност от мнения се наблюдава ясна представа за същността на възможните рискове (от всякакъв характер) за конкретното населено място, потенциалните заплахи за региона, информираност за наличие на актуален действащ „План за защита при бедствия“, познаване на отговорните институции и реда и начина за взаимодействие между различните съставни части на ЕСС в такива ситуации. Осъзната е необходимостта от провеждане на обучителни и/или разяснителни мероприятия във връзка с превенция или реакция при бедствия. При определени обстоятелства е възможно да се наложи бърза (експресна) форма на провеждане на обучителния процес с отчитане както на съвременните тенденции, методи, техники и инструменти за обучение на ученици (от начален, гимназиален и прогимназиален етап), така и спецификите при продължаващото обучение на възрастни (Мънев, П., 2022). Впечатление правят и ниските нива на самооценката за подготвеността за собствена и на семейството защита, което е допълнителен аргумент за нуждата от повишаване на капацитета чрез обучения, разяснения, практически и/или тренировъчни мероприятия на терен и др.

Тревожни са изводите, които могат да бъдат направени по отношение на състоянието на доброволческите формирания, липсата на достатъчно опит и малкият брой на участвалите в доброволчески дейности. Анкетираните отдават голямо значение на недоброто познаване и липсата на нормативни документи, улесняващи доброволческата дейност. Очакванията са насочени към постигането на заложените в националните Програма и Стратегия цели (Национална програма за развитие на доброволните формирания за предотвратяване или овладяване на бедствия, пожари и други извънредни ситуации в Република България за периода 2022-2026 г.; Стратегия за развитие на доброволните формирания за предотвратяване или овладяване на бедствия, пожари и други извънредни ситуации в Република България за периода 2021-2030 г.). Въпреки това респондентите отдават голямо значение на доброволците, както при случаи на бедствия, така и при реакцията и ликвидирането на последствията от тях. Паралелно с това, въпреки недостатъчните нива на популяризиране на този род дейности, налице е голям брой потенциално желаещи, които при определени условия (различни материални стимули, социални придобивки и др.) биха взели активно участие.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В настоящата разработка е проведено задълбочено изследване на мнението относно нагласите, подготовката за превенция и готовността за реакция на представители на различни целеви групи от трансграничния регион Русе – Гюргево при възникване на природни и/или причинени от човека бедствия, аварии и катастрофи.

В процеса на изпълнение на целите на изследването е създадена анкетна карта (на български и на румънски език), включваща няколко типа въпроси. Самата анкета е проведена онлайн в рамките на изпълнението на дейностите по проект „Партньорства за преодоляване на бедствия за сигурен регион“ по Програма Interreg V-A Румъния-България.

Събраните от онлайн допитването данни са анализирани, в резултат от което е направена задълбочена оценка за степента на готовност за реакция и нивото на подготовка за действия на анкетираните представители от целевите групи, а също и за моментното състояние на доброволческите формирания.

Резултатите от анализа на данните ще допринесат за повишаване на устойчивостта на конкретните общности в обхванатия трансграничен регион във всичките ѝ аспекти.

REFERENCES

Burdzhiev S., Georgiev G., Spontaneous volunteers - recruitment, registration and management, Varna Free University "Chernorizets Hrabar" - city of Varna, Bulgaria - 2021. **(Оригинално заглавие:** Бурджиев С., Георгиев Г., Спонтанни доброволци – привличане, регистриране и мениджмънт, Варненският свободен университет „Черноризец Храбър“ – град Варна, България, 2021).

Burdzhiev, S. D., G. Georgiev 2012. International integration processes for disaster protection. In: Scientific works of Ruse University, Ruse, 2012, pp. 66-70, ISBN 1311-3321. **(Оригинално заглавие:** Бурджиев, С. Д., Г. Георгиев. Международни интеграционни процеси за защита при бедствия. В: Научни трудове на Русенски университет, гр. Русе, 2012, стр. 66-70, ISBN 1311-3321).

Burdzhiev, S. D., G. Georgiev (2013)^a. National system for complex monitoring. In: Collection of materials from the third national conference with international participation "Metalology, hydro- and aerodynamics, national security", Sofia, 2013, ISBN 1313-8308. **(Оригинално заглавие:** Бурджиев, С. Д., Г. Георгиев. Национална система за комплексен мониторинг. В: Сборник с материали от трета национална конференция с международно участие „Металознание, хидро- и аеродинамика, национална сигурност, гр. София, 2013, ISBN 1313-8308).

Georgiev, G., S. Burdzhiev (2013)^b. Assessing the secondary impact of emergencies. In: Collection of materials from the third national conference with international participation "Metalology, hydro- and aerodynamics, national security", Sofia, 2013, ISBN 1313-8308. **(Оригинално заглавие:** Георгиев, Г., С. Бурджиев. Оценяване на вторичното въздействие от извънредни ситуации. В: Сборник с материали от трета национална конференция с международно участие „Металознание, хидро- и аеродинамика, национална сигурност, гр. София, 2013, ISBN 1313-8308).

Georgiev, G., S. Burdzhiev (2013)^c. Individual anti-chemical and anti-radiation protection. In: Collection of materials from the third national conference with international participation "Metalology, hydro- and aerodynamics, national security", Sofia, 2013, ISBN 1313-8308. **(Оригинално заглавие:** Георгиев, Г., С. Бурджиев. Индивидуална противохимическа и противорадиационна защита. В: Сборник с материали от трета национална конференция с международно участие „Металознание, хидро- и аеродинамика, национална сигурност, гр. София, 2013, ISBN 1313-8308).

Manev, P. (2022) Training opportunities for the prevention and management of forest fire using a geographic information system. In: Proceedings of University of Ruse - 2022, volume 61, book 1.1. pp. 119-126. **(Оригинално заглавие:** Мънев, П. Възможности за обучение за превенция и управление на горски пожари с помощта на географска информационна система. В: Научни трудове на Русенски университет „Ангел Кънчев“, Том 61, серия 1.1., гр. Русе, 2022, стр. 119 - 126, ISSN 2603-4123 (on-line)).

National program for the development of voluntary formations for the prevention or control of disasters, fires and other emergency situations in the Republic of Bulgaria for the period 2022-2026 **(Оригинално заглавие:** Национална програма за развитие на доброволните формирования за предотвратяване или овладяване на бедствия, пожари и други извънредни ситуации в Република България за периода 2022-2026 година).

National Strategy for Disaster Risk Reduction 2018 - 2030 year **(Оригинално заглавие:** Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018 - 2030 година, приета с Решение № 505 от 19.07.2018 г. на Министерския съвет).

Strategy for the development of voluntary formations for the prevention or control of disasters, fires and other emergency situations in Republic of Bulgaria for the period 2021-2030 year. **(Оригинално заглавие:** Стратегия за развитие на доброволните формирования за предотвратяване или овладяване на бедствия, пожари и други извънредни ситуации в Република България за периода 2021-2030 година, приета с Решение № 740 от 28.10.2021 г. на Министерския съвет).